

APLINKYBINIAI ANTRINIAI PREDIKATYVAI LIETUVIŲ KALBOJE

Veslava ČIŽIK-PROKAŠEVA
Lietuvių kalbos institutas

1. Įvadas

Laisvieji antriniai predikatyvai užsienio ir lietuvių kalbotyroje jau nemažai tyrinėti. Paprastai jie skirstomi į rezultatinus ir nerežultatinus antrinius predikatyvus. Nerezultatiniai antriniai predikatyvai kai kurių kalbininkų savo ruožtu skirstomi į depiktyvus ir aplinkybinius antrinius predikatyvus¹. Axelis Holvoetas, Rolandas Mikulskas (žr. Holvoet 2003; Holvoet, Tamulionienė 2005; Holvoet, Mikulskas [A], [B]; Mikulskas 2009), Loreta Vaičiulytė-Semėnienė (2007a, 2007b, 2010, 2012a, 2012b, 2014) savo straipsniuose daugiausia dėmesio skyrė probleminiams ribų tarp atskirų predikatyvų tipų (ar aplinkybių) atvejams. Veslava Čižik-Prokaševa aprašė antrinių predikatyvų sampratos formavimąsi, jų klasifikacijas lietuvių ir užsienio kalbotyroje, depiktyvų žymėjimą lietuvių kalboje, laisvųjų antrinių predikatyvų vietą sakinyje, nustatė preliminarų lietuvių kalbos laisvųjų predikatyvų semantinį žemėlapį (2010a, 2010b, 2011a, 2011b, 2012). Tačiau lietuvių kalbos aplinkybiniais predikatyvams nebuvo skirta pakankamai dėmesio. Visų pirma, aplinkybiniai antriniai predikatyvai buvo aptariami kartu su depiktyvais. Antra, nei vienas iš anksčiau minėtų darbų neapima aplinkybinių antrinių predikatyvų morfosintaksės visumos. Šis straipsnis skirtas aprašyti vien lietuvių kalbos aplinkybinius antrinius predikatyvus. Jame bus trumpai aptarti jų panašumai ir skirtumai su kitais antriniais predikatyvais (straipsnio antra dalis), aplinkybinių antrinių predikatyvų reikšmės (trečia dalis), aplinkybinių antrinių predikatyvų žymėjimas lietuvių kalboje (ketvirta dalis) ir jų vieta sakinyje (penkta dalis). Siekiant aprašyti aplinkybinių antrinių predikatyvų morfosintaksinę visumą, straipsnio trečioje ir ketvirtoje dalyje pateikiama daug pavyzdžių, kiekvienu konkrečiu atveju norima parodyti visų rastų pavyzdžių įvairovę ir skirtingas žymėjimo galimybes. Apibendrinimai bus pateikti paskutinėje straipsnio dalyje. Bus siekiama parodyti, ar lietuvių kalbos aplinkybiniai antriniai predikatyvai skiriasi nuo kitų antrinių predikatyvų, ir papildyti duomenis, pateiktus lietuvių kalbos gramatikose ir sintaksės tyrimuose.

Buvo surinkti 473 aplinkybinių antrinių predikatyvų pavyzdžiai. Jie buvo renkami iš Jono Jablonskio *Linksnų ir prielinksnių*, Jono Balkevičiaus *Dabartinės lietuvių kalbos sintaksės*, Adelės Valeckienės 1967 metų straipsnio,

¹ Apie sąvokų *antrinis predikatyvas*, *laisvasis (rezultatinis / nerežultatinis) antrinis predikatyvas* sampratą žr. Čižik-Prokaševa 2010b.

Lietuvių kalbos gramatikos, Vito Labučio *Lietuvių kalbos sintaksės* ir 1992 metų straipsnio, *Dabartinės lietuvių kalbos gramatikos*, Julijos Žukauskaitės 1961 metų straipsnio, Jono Šukio knygos *Lietuvių kalbos linksniai ir prielinksniai: vartosena ir normos*, Axelio Holvoeto su bendraautoriais, Loretos Vaičiulytės-Semėnienės bei užsienio kalbininkų straipsnių, kuriuose aptariama antrinių predikatyvų tematika, iš Kauno VDU Kompiuterinės lingvistikos centro sudaryto *Dabartinės lietuvių kalbos tekstyno* (prieiga internete <http://donelaitis.vdu.lt>, toliau DLKT), iš *Lietuvių kalbos žodyno* (prieiga internete www.lkz.lt, elektroninis leidimas, toliau LKŽe). Yra ir pavyzdžių, rastų naudojant interneto paieškos sistemą *Google* (prieiga internete <http://www.google.lt>). Kiekvienas pavyzdys turi atitinkamą nuorodą. Keli pavyzdžiai yra straipsnio autoriaus, straipsnyje jie pateikti be nuorodos.

2. Aplinkybinių antrinių predikatyvų samprata

Joanna Nichols aplinkybinius antrinius predikatyvus vadino *distinctive free predicate nominals*. Ji rašė, kad šios grupės predikatyvai „nerodo, kokios būklės yra pagrindinės predikacijos argumentas tuo metu, kai vyksta veiksmas, o tik konstatuoja, kad veiksmas vyksta *kai, jei, nors, net jei* pagrindinės predikacijos argumentas yra vienokios ar kitokios būklės“ (Nichols 1978b: 116). Pateikiamas toks pavyzdys:

- (1) **Rebenkom** on žil v Pariže. / **As a child** he lived in Paris. ‚Būdamas vaikas jis gyveno Paryžiuje‘

Toliau J. Nichols skiria tris šios grupės tipus, nurodydama, kad jie atitinka tradicinius aplinkybių tipus: laiko (angl. *temporal*) (žr. sakinį 2), nuolaidos (angl. *concessive*) (žr. sakinį 3), ir sąlygos (angl. *conditional*)² (žr. sakinį 4):

- (2) *I knew him **young***. / *Ja znal ego **molodym***. (Nichols 1978b: 115) ‚Pažinojau jį jauną‘
(3) **Even dead** I won't forget. / *Ja i mertvyj ne zabudu*. (ten pat) ‚Nepamiršiu to net miręs‘
(4) *I can't work **hungry***. / **Golodnyj** ja ne mogu rabotať. (ten pat) ‚Alkanas negaliu dirbti‘

Monica-Alexandrina Irimia skyrė ne tik aplinkybinius antrinius predikatyvus (angl. *circumstantial*), bet ir absoliučiuosius antrinius predikatyvus (angl. *absolutes*). Autorės nuomone, aplinkybiniai (žr. sakinį 5) ir absoliutieji

---

² Vėlesniame darbe J. Nichols irgi skiria tris aplinkybinių predikatyvų tipus, tačiau prie sąlygos aplinkybinių predikatyvų pateikia ir priežasties reikšmės aplinkybinius predikatyvus (žr. Nichols 1981: 137).

(žr. sakinį 6) antriniai predikatyvai – sintaksiškai yra nepriklausomi³ (angl. *syntactically independent*), modifikavimo ryšiu su predikatu susiję laisvieji nurodymai (angl. *adjunct*), jie niekada nebūna rezultatiniai ir teikia tik papildomos informacijos (žr. Irimia 2005: 24). Aplinkybinius antrinius predikatus, jos nuomone, sudaro sintaksiškai savarankiški žodžiai, o absoliučiuosius – sakiniai. Autorė pateikia tokius anglų kalbos pavyzdžius:

- (5) *He didn't leave, outraged. / Outraged, he didn't leave.* (Irimia 2005: 24) ‚Jis neišėjo pasipiktinęs‘
 (6) *They got off the plane, their hands full of dust.* (ten pat) ‚Jie išlipo iš lėktuvo dulkinom rankom‘

M.-A. Irimia skyrė tris aplinkybinių ir absoliučiąjų antrinių predikatyvų tipus: priežasties, laiko ir nuolaidos (žr. ten pat). Pavyzdžių nepateikia.

Nikolaus P. Himmelmannas ir Eva Schultze-Berndt (2005: 4tt) skiria tik du antrinių predikatyvų tipus: rezultatyvus ir depiktyvus (depiktyvai jų suprantami plačiąja prasme, įtraukiant ir aplinkybinius antrinius predikatyvus (angl. *circumstantial or conditional secondary predicates*; žr. ten pat: 15tt). Aplinkybiniai antriniai predikatyvai, jų nuomone, morfologiškai paprastai nesiskiria nuo depiktyvų siaurąja prasme⁴, tačiau skiriasi kitais kriterijais:

- (a) semantika: aplinkybiniai antriniai predikatyvai teikia papildomas semantines (sąlygos, nuolaidos, laiko) nuorodas;
 (b) santykiu su sakinio aktualiąja skaida: depiktyvai eina sakinio rema, perteikia pagrindinę sakinio informaciją (angl. *focus*), o aplinkybiniai antriniai predikatyvai – ne, kas paaiškina jų vietos sakinyje ir prozodijos skirtumus (daugiau apie tai žr. Halliday 1967: 65; Winkler 1997: 299tt);
 (c) neigimo aprėptimi: aplinkybiniai antriniai predikatyvai neįeina į pagrindiniu predikatu reiškiamo veiksmo neigimo aprėptį: paneigus pagrindinį predikatą toks antrinis predikatyvas lieka nepaneigtas (angl. *outside the scope of negation*), pvz.: *Jam kaip mokiniui nederejo taip elgtis su direktoriumi*, pagrindinis predikatas yra neigiamas, bet neigimas neapima predikatyvo – faktas, kad kažkas yra mokinys, lieka nepaneigtas (daugiau apie tai žr. Nichols 1978b: 121, 1981: 135; Himmelmann, Schultze-Berndt 2005: 17; Schultze-Berndt, Himmelmann 2004: 68t; Vaičiulytė-Semėnienė

³ „The real adjuncts are the circumstantials and absolutes; they behave syntactically independent, as they can easily move to different positions in the clause“ (Irimia 2005: 20).

⁴ Plg.: „Being participant-oriented adjuncts, depictives and circumstantials are not clearly distinguishable in many languages“ (Šarić 2008a: 307).

2007a: 90, 2007b: 117; Šarić 2008a: 308; Hentschel 2008: 99t; Holvoet, Mikulskas [B]: 7)⁵;

- (d) įtraukimu į pagrindinio sakinio predikaciją: jei predikatyvas yra pagrindinės predikacijos dalis (priklauso branduoliui), kaip sakinyje *George usually drives home drunk* ‚Džordžas paprastai grįžta namo girtas‘, tai jis yra tikrasis depiktyvas (siaurąja prasme). Jeigu predikatyvas atlieka restrikyvinę funkciją, kaip sakinyje *Drunk, George drives very dangerously* ‚Džordžas girtas vairuoja labai pavojingai‘, kuriame *drunk* susiaurina pagrindinės predikacijos aprėptį, t. y. nurodo, kad pavojingai vairuojama tik išgėrus, tai jis yra aplinkybinis. Autoriai nurodo, kad ir tikrieji depiktyvai, ir aplinkybiniai antriniai predikatyvai gali sudaryti vieną kategoriją. Todėl literatūroje dažniausiai ir skiriami tik depiktyvai (plačiąja prasme) ir rezultatyvai (žr. Himmelmann, Schultze-Berndt 2005: 15tt, 22t).

J. Nichols nuomone, depiktyvai ir aplinkybiniai predikatyvai vieni nuo kitų skiriasi ir parafrazių atžvilgiu. Aplinkybiniai antriniai predikatyvai perfrazuojami atitinkamos reikšmės (laiko, sąlygos, priežasties ir pan.) šalutiniu sakinio dėmeniu, pagrindiniame sakinyje išlaikant pagrindinį sakinio predikatą, plg., *Būdamas mažas Jonukas ganė gyvulius; Jonukas ganė gyvulius, kai buvo mažas*). O depiktyviniai predikatyvai perfrazuojami sudėtinu sakiniu, kurio pagrindinis predikatas vartojamas šalutiniame dėmenyje. Kitaip sakant, perfrazuojant depiktyvinius predikatyvus yra kas nors teigiama (angl. *asserted*) apie vieną iš situacijos dalyvių, o perfrazuojant aplinkybinius predikatyvus – presuponuojama (angl. *presupposed*) (žr. Nichols 1981: 40). Be to, aplinkybinius antrinius predikatyvus nuo būtinųjų predikatyvų ir depiktyvų padeda skirti, kaip nurodo autorė, ir jų vartojimas greta kitų antrinių predikatyvų, kas nebūdinga kitiems predikatyvams. Taigi viename sakinyje, jos nuomone, gali būti pavartotas tik vienas aplinkybinis ir vienas neaplinkybinis depiktyvas (žr. sakinius 7, 8) arba keli skirtingų tipų aplinkybiniai predikatyvai (žr. sakinį 9)⁶, kas, jos nuomone, rodo labiau predikatyvų semantinį panašumą / skirtumą negu skirtingus sintaksinius santykius⁷:

⁵ Depiktyvams siaurąja prasme, skirtingai nei aplinkybiniams antriniam predikatyvams, tai nebūdinga. Paneigtą sakinį su depiktyvu galima interpretuoti dviem būdais: (a) paneigiamas pagrindinis predikatas ir depiktyvas, pvz., *J. Bogatas buvo kažkur išėjęs ir negrįžo patenkintas*. (t. y. jis visai negrįžo), arba (b) paneigiamas tik depiktyvas, pvz., *J. Bogatas buvo kažkur išėjęs ir negrįžo patenkintas*. (t. y. jis grįžo liūdnas ir nepatenkintas).

⁶ Reikėtų pridurti, kad savo vėlesniame darbe ji įterpia pastabą, kad du, bet tik to paties tipo, neaplinkybiniai antriniai predikatyvai galėtų būti pavartoti sakinyje, jeigu jie tarpusavy susiję sujungiamuoju ryšiu, t. y. yra vienaarūšės sakinio dalys (žr. Nichols 1981: 17tt).

⁷ „...the co-occurrence test evidently distinguishes sameness vs. difference of semantic, rather than syntactic, relations“ (Nichols 1981: 19).

- (7) **As a student** (aplinkybinis) *he worked as a waiter* (būtinasis). (Nichols 1978b: 117) ‚Būdamas studentas jis dirbo padavėju‘
- (8) **As a student** (aplinkybinis) *he often came home from classes drunk* (depiktyvas). (ten pat) ‚Būdamas studentas jis dažnai grįždavo po paskaitų girtas‘
- (9) **As a student** (laiko aplinkybinis predikatyvas) *she always helped her friends even tired* (nuolaidos aplinkybinis predikatyvas) (ten pat). ‚Būdamas studentė ji net pavargusi visada padėdavo savo draugams‘

Gerdas Hentschelis irgi skiria aplinkybinius antrinius predikatyvus. Juos suskirsto į tris tipus: laiko (angl. *temporal-circumstantials*) (žr. sakinį 10), sąlygos (angl. *conditional-circumstantials*) (žr. sakinį 11) ir priežasties (angl. *causal-circumstantials*; pastarieji, jo nuomone, apima ir nuolaidos aplinkybinius antrinius predikatyvus) (žr. sakinį 12):

- (10) **Als Kind** *verlor er beide Beine*. ‚Vaikas jis neteko abiejų kojų‘
- (11) **Als Mittelstürmer** *spielt er gut*. ‚Kaip vidurio puolėjas jis žaidžia gerai‘
- (12) **Peter als Arbeitsloser** *bekam eine Ermäßigung*. ‚Petras kaip bedarbis gavo nuolaidą‘

Depiktyvus ir aplinkybinius antrinius predikatyvus, jo nuomone, vienija jų orientacija į pagrindinės predikacijos argumentą. Jie skiriasi tuo, kad depiktyvai įeina į veiksmažodinės frazės sudėtį, o aplinkybiniai antriniai predikatyvai susiję su sakinio lygmeniu (vok. *VP-externe*, žr. Hentschel 2008: 121). Dar Hentschelis nurodo tokius pagrindinius depiktyvų ir aplinkybinių antrinių predikatyvų skirtumus: depiktyvai įeina į pagrindiniu predikatu reiškiamo veiksmo neigimo bei laiko ir modalumo aprėptį, t. y. depiktyvai, skirtingai nei aplinkybiniai antriniai predikatyvai, neturi nepriklausomų laiko ir modalumo požymių (plačiau žr. Hentschel 2008: 98t, 113tt).

Sekdami užsienio kalbotyros tradicija, Axelis Holvoetas ir Rolandas Mikulskas pagal įtraukimo į pagrindinio sakinio predikaciją laipsnį laisvuosius antrinius predikatyvus skirsto į depiktyvus ir aplinkybinius predikatyvus. Pastaruosius jie vadina propoziciniais antriniais predikatyvais⁸ ir pateikia tokius jų pavyzdžius:

⁸ Jų nuomone, aplinkybinių antrinių predikatyvų terminas nėra tinkamas, „nes jis nepabrėžia to, kas svarbiausia priešinant kalbamuosius antrinius predikatyvus kitiems laisviesiems antriniam predikatyvams“ (Holvoet, Mikulskas [B]: 7). A. Holvoetas ir R. Mikulskas visą sakinį modifikuojančius predikatyvus vadina propoziciniais dėl to, kad jų raiškoje įžvelgia savarankiškos predikacijos (modifikaciniu ryšiu susijusios su pagrindinės predikacijos teikiama propozicija) ypatybių (žr. Holvoet, Mikulskas [B]: 8). Bet iš tikrųjų būtent šių antrinių predikatyvų semantinės sąlygos, nuolaidos, laiko ir priežasties nuorodos, kurios suartina juos su aplinkybėmis, ir atskiria šiuos antrinius predikatyvus nuo depiktyvų ir rezultatinių antrinių predikatyvų. Todėl aplinkybinio antrinio predikatyvo terminas atrodo kaip tik tinkamas.

- (13) *Stipriai **įsižeidęs**, jis net nenuėjo draugo pasveikinti su gimtadieniu.*
(14) *Jonui, **kaip** savo geriausiam **draugui**, negalėjau to dalyko nepasakyti.*
(Holvoet, Mikulskas [B]: 6)

Autoriai nurodo, kad propoziciniai antriniai predikatyvai skiriasi nuo depiktyvinių predikatyvų tik tuo, kad modifikuoja visą sakinį (visą sakiniu reiškiamą propoziciją), o ne vien sakinio predikatą⁹. Be to, semantiškai jie yra labiau orientuoti į patį predikatą žymimą įvyki¹⁰, dėl to jų predikacija tik papildoma pagrindinę sakinio predikaciją, bet nėra sudedamoji jos dalis (skirtingai nei depiktyvai, kurie yra įtraukiami į pagrindinės predikacijos aprėptį). Kita vertus, jų derinimas rodo, kad panašiai kaip ir depiktyvai, jie bent formaliai orientuoti į vieną iš pagrindinės predikacijos argumentų¹¹ (žr. Holvoet, Mikulskas [B]: 6tt; Mikulskas 2007: 124t). Taip pat autoriai nurodo, kad propozicinių antrinių predikatyvų reiškiamą papildomą predikaciją su pagrindinės predikacijos profiluojamu įvykiu paprastai sieja priežastinis (rečiau tikslo, nuolaidos ar laiko) ryšys (Holvoet, Mikulskas [B]: 6). Pateikta tik pora priežasties aplinkybinių antrinių predikatyvų pavyzdžių bei pora nuolaidos ir laiko, o tikslo – nepateikta.

Panašiai laisvuosius aplinkybinius predikatyvus suvokia Loreta Vaičiulytė-Semėnienė: „aplinkybiniai predikatyvai, panašiai kaip depiktyvai, nėra rezultatyvai, bet, skirtingai nei depiktyvai, neįeina į pagrindiniu predikatu reiškiamo veiksmo neigimo aprėptį (t. y. neigiamas pagrindinis predikatas, bet ne pats predikatyvas); jie yra sakinio, o ne veiksmažodinės frazės, dalis“ (Vaičiulytė-Semėnienė 2007a: 90). Autorė nurodo, kad daiktavardžio *kaip* konstrukcijomis gali būti žymimi aplinkybiniai (laiko, nuolaidos, sąlygos, tikslo, priežasties) predikatyvai, tačiau pateikia tik kelis pavyzdžius.

Šiame darbe irgi laikomasi naujesnių pažiūrų, t. y. manoma, kad antriniai predikatyvai sudaro ne predikatinio (tarininio) pažyminio arba papildomo tarinio dalį¹², o atskirą sakinio lygmens dalį; sintaksiškai jie priklauso tik nuo

---

⁹ J. Nichols taip pat mano, kad aplinkybiniai antriniai predikatyvai tiesiogiai priklauso ne nuo veiksmažodžio, o nuo viso sakinio ar (galbūt) nuo veiksmažodinės frazės (veiksmažodžio ir jo komplementų) (žr. Nichols 1978b: 126).

¹⁰ Dar apie tai plg. Hentschel 2008.

¹¹ Autoriai rašo, kad predikatyvo derinimas su pagrindinės predikacijos argumentu kalbamuoju atveju tetarnauja dviems skirtingoms propozicijoms priklausančių vardažodžių koreferentiškumui, o ne semantinio specifikavimo ryšiui nurodyti (žr. Holvoet, Mikulskas [B]: 8).

¹² Laisvųjų antrinių predikatyvų traktavimas (ir tolimesnis skirstymas) tradicinėje lietuvių kalbotyroje priklauso nuo to, kas yra jais reiškiamos ypatybės turėtojas. Jeigu predikatyvu reiškiamą veiksmo ypatybę ir jis žymimas būdvardžio vardininku (veiksniu antrinis predikatyvas), tai jis vadinamas *tarinio vardininku* (žr. Jablonskis 1928/1957: 558), *sudurtiniu tariniu* (žr. Balkevičius 1963: 120tt), *papildomu tariniu* (žr. Labutis 1998: 248tt), *predikatinium, tarininiu* arba *predikatyviniu pažyminiu* (žr. Ulvydas, red., 1976: 437tt; Ambrasas, red., 1996: 490t, 627; Valeckienė 1967: 105tt; Morkūnas, sud., Ambrasas, red., 2008: 536t). Papildinio ypatybę pasakantis antrinis predikatyvas vadinamas *antrininkės tarinio dalies galininku* (žr. Jablonskis 1928/1957:

pagrindinio veiksmožodžio, o semantiškai susiję su vienu iš pagrindinio veiksmožodžio argumentų.

3. Aplinkybinių antrinių predikatyvų reikšmės lietuvių kalboje

Kaip jau buvo minėta 2 skyriuje, dažniausiai užsienio kalbininkų skiriamos trys aplinkybinių antrinių predikatyvų reikšmės: J. Nichols skiria laiko, nuolaidos, sąlygos, M.-A. Irimia – laiko, priežasties, nuolaidos, N. P. Himmelmanna ir E. Schultze-Berndt – sąlygos, nuolaidos, laiko, G. Hentschelis – laiko, sąlygos, priežasties. Lietuvių kalbininkai linkę skirti daugiau aplinkybinių antrinių predikatyvų reikšmių, tačiau pateikia tik po porą jų pavyzdžių.

3.1. Laiko aplinkybiniai antriniai predikatyvai

Daugiausia buvo surinkta laiko aplinkybinių antrinių predikatyvų: 196 pavyzdžiai (jie sudaro 41,4 % visų aptariamų pavyzdžių). Visi šie aplinkybiniai predikatyvai perfrazuojami šalutiniais laiko sakiniais ir nurodo tam tikrus, apibrėžtus laiko santykius. Dažniausiai jie yra derinami linksniu, skaičiumi ir gimine su pagrindinės predikacijos argumentu (tai gali būti subjektas, naudininko, galininko ir įnagininko objektas), į kurį yra orientuoti (žr. sakinius 15–21), kartais tik skaičiumi ir gimine (žr. sakinį 22), o kartais yra reiškiami kitokiu linksniu nei pagrindinės predikacijos argumentas (žr. sakinį 20) arba yra reiškiami nelinksniuojama forma (žr. sakinį 23):

- (15) **Sušilę** (= kai sušilsime) *mes toliau keliausim*. (Ulvydas, red., 1976: 533)
- (16) *Į puodą įpilti šalto vandens, įdėti vyniotinį, pridėti prieskonių ir virti apie 40 minučių ant silpnos ugnies. Išvirus išimti iš sultinio ir dar šiltą* (= kol vyniotinis dar yra šiltas) *lengvai paslėgti*. DLKT
- (17) „*Dabar, – sako Elvidijus, – aš jau nebejaučiu kančios, tik mažam* (= kai buvau mažas) *man būdavo baisios depresijos. Dabar to nebeliko. Aš turiu viltį.*“ DLKT
- (18) *Kaipgi? Šitoks artimas žmogus pasimirė. Ir šitiek mažai jam gyvam* (= kol jis buvo gyvas) *buvo širdies suspėta parodyti*. DLKT
- (19) *Svarbiausias vėlių valgis – gaidys. Jį virdavo su kruopomis. Palikdavo tik skiauterę, kad ir numiręs* (= kai bus numiręs) *gaidys giedotų, linksmintų*. DLKT

614t), *sudurtiniu tariniu* (žr. Jablonskis 1928/1957: 455), *suvestiniu papildiniu* (žr. Jablonskis 1928/1957: 472t), *sudėtinio tarinio vardine dalimi* (žr. Balkevičius 1963: 119t), *suvestinio papildinio predikatinio dėmeniu* (žr. Labutis 1998: 277t) arba *sudėtinio papildiniu* (žr. Labutis 1998: 276t). Tik kai kurie autoriai nedaro skirtumo tarp veiksnio ir papildinio predikatyvų ir vadina juos *predikatinium*, *tarininium* arba *predikatyviniu pažyminiu* (žr. Ulvydas, red., 1976: 437tt; Ambrazas, red., 1996: 490t, 627; Valeckienė 1967: 105tt; Morkūnas, sud., Ambrazas, red., 2008: 536t). Apie tokias traktuotes plačiau žr. Čižik-Prokaševa 2011a: 59tt.

- (20) *Jono Pipynės brolis Juozas jaunystėje*¹³ (= kai buvo jaunas) *buvo padaręs tokią nuodėmę*. DLKT
- (21) *Jeigu pirštinės susitraukė, galima ištempti. Tereikia jas suvynioti į drėgną šluostę, palaikyti porą valandų, o paskui dar drėgnas* (= kol pirštinės yra drėgnos) *užsimauti ir palaukti, kol išdžius*. DLKT
- (22) *Aš išplaukdamas* (= kai išplaukiu) *moju ranka*. (Balkevičius 1963:205)
- (23) *Nejaugi jūs nemanot, kad atskirai* (= kai esate atskirai) *dirbdami grašius tegauzat?..* DLKT

3.2. Priežasties aplinkybiniai antriniai predikatyvai

Kiek mažiau buvo surinkta priežasties aplinkybinių antrinių predikatyvų: 118 pavyzdžių (jie sudaro 24,9 % visų pavyzdžių). Visi šie aplinkybiniai predikatyvai perfrazuojami šalutiniais priežasties sakiniais bei žymi priežasties ir padarinio arba teiginio ir jo loginio pagrindo santykius. Dažniausiai jie yra derinami linksniu, skaičiumi ir gimine su pagrindinės predikacijos argumentu (tai gali būti subjektas, kilmininko, naudininko, galininko, įnagininko objektas ir vietininko linksniu reiškiamą aplinkybę), į kurią yra orientuoti (žr. sakinius 24, 25, 27–30), kartais tik skaičiumi ir gimine (žr. sakinį 26), o kartais yra reiškiami nelinksniuojama forma (žr. sakinius 31, 32):

- (24) *Visa apylinkė gerbė Motiejų kaip gabų meistrą* (= nes jis buvo gabus meistras). (Ambrazas, red., 1996: 627)
- (25) *Laimė, kad tokios miglos mieste, – tarė vaistinininkas, – tai niekas mūsų ir nematys. Nepatogu gi man, kaip mirusiam* (= nes esu laikomas mirusiu), *po miestą vaikštinėti...* DLKT
- (26) *Kad įkaitau bebėgdamas* (= nes bėgau), *net prakaitas išmušė*. (Ulvydas, red., 1976: 534)
- (27) *Eik trobon, sušalsi pusnuogis* (= nes esi neapsirengęs). (Ulvydas, red., 1976: 439)
- (28) *Išeities ieškok, o ne pabaigos. – Dana, sakau tau kaip motinai* (= nes esi motina), *aš nebenoriu gyventi, – teberaudojo ant peties Živilė*. DLKT
- (29) *Berniukas peršalęs* (= nes jis peršalo) *susirgo*. (Balkevičius 1963:223)
- (30) *Ir, žinoma, abi būdamos mamos* (= nes abi esame mamos), *negalime pamiršti apie artėjančius mokslo metus: kaip jie atrodo Vokietijoje?* (<http://www.verslimama.lt/lina-ever-berlyne-nera-pinigu-kulto-2017-08-17/>)
- (31) *Akys pavargo bežiūrint* (= nuo žiūrėjimo). (Balkevičius 1963: 223)
- (32) *Mes gavome nuo jo avelę bičiuliaufinai* (= nes esame jo bičiuliai). (Ulvydas, red. 1971: 528)

¹³ Plačiau apie laisvuosius antrinius predikatyvus, reiškiamus vietininko linksniu žr. Čižik-Prokaševa 2010a: 146t.

3.3. Nuolaidos aplinkybiniai antriniai predikatyvai

Dar mažiau buvo surinkta nuolaidos aplinkybinių antrinių predikatyvų: 85 pavyzdžiai (jie sudaro 18 % visų pavyzdžių). Visi šie aplinkybiniai predikatyvai perfrazuojami šalutiniais nuolaidos sakiniais ir žymi tokią veiksmų ar reiškinių priešpriešą, kai vienas iš jų vyksta, nors kitas sudaro jam nepalankias sąlygas. Dažniausiai jie yra derinami linksniu, skaičiumi ir gimine su pagrindinės predikacijos argumentu (tai gali būti subjektas, kilmininko, naudininko, galininko, įnagininko objektas ir vietininko linksniu reiškiami aplinkybė), į kurį yra orientuoti (žr. sakinius 33, 36–40), dažnai yra reiškiami ir nederinamosiomis konstrukcijomis (žr. sakinius 34, 35):

- (33) *Ieško nepamėtęs* (= nors nepamėtė). (Ulvydas, red., 1976: 537)
- (34) *Košė ir be sviesto* (= nors yra be sviesto) *kartais gera, bet su sviestu geresnė*. DLKT
- (35) *O pas mus pašokęs iš lovos ir be kelnių* (= nors esi be kelnių) *gali pas kaimyną pasibelsti*. DLKT
- (36) *Mes, jauni* (= nors ir esame jauni), *ir tai ne kartą pagalvodavome, kad neišversim*. (Balkevičius 1963: 438)
- (37) *Jis ilgai tylėjo. Gal papasakoti jai? Papasakoti apie Babs, apie vargšėlę Moli, apie save, papasakoti apie tuos slogius ir beprasmius dalykus, kurių net girtas* (= nors būtų girtas) *neišpasakojo patiems seniausiems draugams?* DLKT
- (38) *Dabar kraujas liejasi tik iš nosių. Bet net mušami* (= nors esame mušami) *neverkiam. Tik garsiai rėkiam, garsiai*. DLKT
- (39) *Žmona nebeskleidė neigiamų emocijų ir jų santykiai pagerėjo. Pamažu vyras pradėjo galvoti, kam tada gerti, jeigu ir blaiviam gerai?* (<http://blog.apiesantykiuskitaip.lt/4-vyro-zaizdos-ir-kaip-moteris-gali-padedi-joms-gyti/>)
- (40) *Sakoma, net negydoma* (= nors ji būtų negydoma) *sloga praeina per savaitę*. (<https://www.zmones.lt/naujiena/tik-sloga-ar-sinusitas.8034e0c8-9adf-11e8-9f90-aa000054c883>)

3.4. Sąlygos aplinkybiniai antriniai predikatyvai

Dar mažiau buvo surinkta sąlygos aplinkybinių antrinių predikatyvų: 60 pavyzdžių (jie sudaro 12,7 % visų pavyzdžių). Visi šie aplinkybiniai predikatyvai perfrazuojami šalutiniais sąlygos sakiniais ir jais nusakomos sąlygos, reikalingos arba trukdančios tam, kad būtų įgyvendintas pagrindinis veiksmas. Dažniausiai jie yra derinami linksniu, skaičiumi ir gimine su pagrindinės predikacijos argumentu (tai gali būti subjektas, kilmininko, naudininko, galininko, įnagininko objektas), į kurį yra orientuoti (žr. sakinius 43–45, 47), kartais tik skaičiumi ir gimine (žr. sakinį 41), dažnai yra reiškiami nelinksniuojama

forma (žr. sakinius 46, 48, 49), o kartais yra reiškiami nederinamosiomis konstrukcijomis (žr. sakinį 42):

- (41) *Ant žemės **sėdėdamas** (= jei sėdi ant žemės), kur nukrisi?* (Ulvydas, red., 1976: 535)
- (42) *Pašok salde, gausi popirosą, – pasiūlė plikai kirptas jaunuolis, mūvintis kareiviškas galife kelnes. – Duosi du? – sukruto neūžauga ir pasalūniškai nusišypojo. – Gausi du, tik šok **be kelnių** (= jei šoksi be kelnių), – ir susijuokė.* DLKT
- (43) *Kuo vaikai išaugs **nebaudžiami** (= jei nebus baudžiami).* (Ulvydas, red., 1976: 535)
- (44) *Kaip gyvam būti **numirusiam** (= jei esi miręs)?* DLKT
- (45) *Menkas malonumas **basam** (= jei esi basas) žengti akmenuotu ledinio upelio dugnu.* DLKT
- (46) *Pirmą Kalėdų dieną, dar nespėjus pasiekti malkų kitam upės krante, pakilo pūga. Grįžti **tuščiom** (= jei nieko neturi) negalima, gaila.* DLKT
- (47) ***Nevalgeš** (= jei nieko nevalgei) sotas nebūsi.* (Balkevičius 1963: 224)
- (48) *Gabrielius pačiuose pasąmonės pakraščiuose mišlotai svokė: kiekvienas tų žmonių **atskirai** (= jei jie yra atskirti) neturi jokio savo ritmo. Tačiau visi kartu, tapę minia arba mase, jie ūmai užgrojo negirdėtai įtaigią ritmo simfoniją.* DLKT
- (49) ***Baimėje** (= jei bijo) žmogus sunkiau įveikia kliūtis, greičiau pasimeta.* DLKT

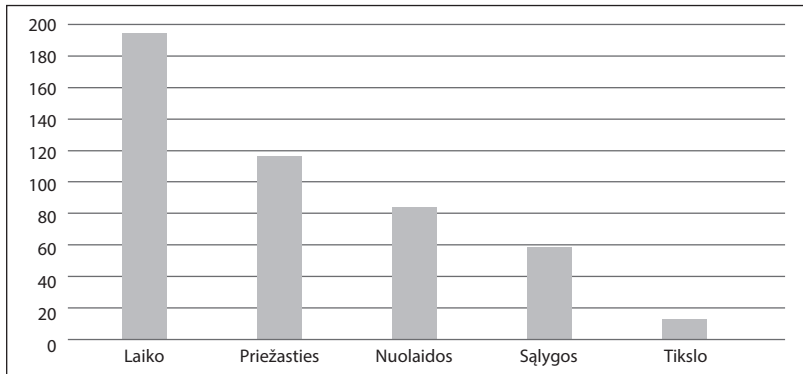
3.5. Tikslų aplinkybiniai antriniai predikatyvai

Visai mažai buvo surinkta tikslo aplinkybinių antrinių predikatyvų: tik 14 pavyzdžių (jie sudaro 3 % visų pavyzdžių). Primenu, kad tikslo aplinkybinius antrinius predikatyvus mini tik lietuvių kalbininkai. E. Schultze-Berndt, N. Himmelmannas kalba apie „numatomus veiksmažodinius depiktyvus“ (angl. *prospective deverbal depictives*). Jų nuomone, tikslo sakiniai turėtų būti laikomi antriniais predikatyvais, nes jie gali aprašyti išankstinę būseną, kurią ketina patirti ar pasiekti pagrindinio sakinio veikėjas, su kuriuo jis kartais būna derinamas skaičiumi ir gimine (žr. Schultze-Berndt, Himmelmann 2004: 104tt). Visi šie aplinkybiniai antriniai predikatyvai perfrazuojami šalutiniais tikslo sakiniais. Dažniausiai tikslo aplinkybiniai antriniai predikatyvai turi priklausomų nuo jų žodžių. Dažniausiai jie yra derinami skaičiumi ir gimine su pagrindinės predikacijos argumentu (tai gali būti subjektas, naudininko ar galininko objektas), į kurį yra orientuoti (žr. sakinius 50, 52, 55), kartais yra reiškiami konstrukcija (žr. sakinius 53, 54), o kartais yra reiškiami nelinksniuojama forma (žr. sakinį 51):

- (50) *Visą dieną bėgiojau, **ieškodamas** mergaitės tėvų (= norėdamas surasti / kad surasčiau mergaitės tėvus).* (Ulvydas, red., 1976: 538)

- (51) *Jums nereikėtų trankytis taip toli, **ieškant** geresnio ūkio* (= norint surasti / kad surastumėte geresnį ūkį). (Ulvydas, red., 1976: 538)
- (52) *1871 ir 1875 m. Vilniuje streikavo tabako fabriko darbininkai, **reikalaudami** padidinti darbo užmokestį* (= norėdami gauti / kad gautų didesnį darbo užmokestį). (Balkevičius 1963: 232)
- (53) *Buožei mažametis reikalingas **kaip** pigi darbo **jėga*** (= kad būtų pigi darbo jėga). (Balkevičius 1963: 124)
- (54) *Rašydamas apie germanus, sako, kad „jie renka rankomis dumblių, atseit durpes, džiovina jį, naudodamiesi daugiau vėjo negu saule, ir išdžiovintą vartoja **kaip** kurą* (= kad išdžiovintą vartotų kaip kurą) *valgiui gaminti ir nuo šiaurės vėjo nušiuropusiam kūnui šildytis“*. DLKT
- (55) *Čia, sveikatos **ieškodamas*** (= norėdamas surasti / kad surastų sveikatą), *pažadėjau visą vasarą išbūti...* (Balkevičius 1963: 233)

Apibendrinti aplinkybinių antrinių predikatyvų vartojimo atvejai pateikiami 1 diagramoje.

1 diagrama. Aplinkybinių antrinių predikatyvų reikšmės

4. Aplinkybinių antrinių predikatyvų žymėjimas lietuvių kalboje

Vieno tyrimo metu (žr. Čižik-Prokaševa 2010a) buvo nustatyta, kad lietuvių kalboje vartojami ne tik tipiniai sintaksiniai (derinamieji) laisvieji antriniai predikatyvai, bet ir semantiniai laisvieji antriniai predikatyvai, kadangi derinamasis linksnis laikytinas tipiniu depiktyvų raiškos būdu, bet ne būtina sąlyga, nes esama ir tokių antrinės predikacijos atvejų, kai antrinis predikatyvas derinamas tik skaičiumi ir gimine arba reiškiamas nelinksniuojama forma. Ir sintaksinių, ir semantinių laisvųjų antrinių predikatyvų atveju svarbiausia yra jų

semantinė sąsaja su subjektu, objektu ar aplinkybe (kitais tariant, konceptuali sąsaja su referentu, tai, kas apibūdinama – veiksmožodis ar jo argumentas), o ne antrinio predikatyvo derinimas ar nederinimas linksniu su veiksmožodžio argumentu, kas visų pirma priklauso nuo semantikos.

To tyrimo metu daugiausia buvo surinkta pavyzdžių su depiktyvais, išreikštais būdvardžiais ir dalyviais, kiek mažiau – su depiktyvais, išreikštais konstrukcija *kaip* + daiktavardis / būdvardis ir vien daiktavardžiais, dar mažiau – su išreikštais įvardžiais ir padalyviais, mažiausiai – su skaitvardžiais, daiktavardinėmis ir prielinksninėmis konstrukcijomis. Buvo sudaryta tokia kalbos dalių, kuriomis reiškiami depiktyvai, hierarchija: **BŪDVARDIS > DALYVIS > KAIP + DAIKTAVARDIS / BŪDVARDIS > DAIKTAVARDIS > ĮVARDIS > PADALYVIS > SKAITVARDIS > DAIKTAVARDINĖ KONSTRUKCIJA > PRIELINKSNINĖ KONSTRUKCIJA** ir nustatyta, kad lietuvių kalboje depiktyvai dažniausiai reiškiami ne tik būdvardžiais bei dalyviais, bet ir daiktavardžiais bei konstrukcijomis *kaip* + daiktavardis.

Dabar panagrinėkime, kuo lietuvių kalboje yra reiškiami aplinkybiniai antriniai predikatyvai, ar jų žymėjimas kiek nors skiriasi nuo depiktyvų (siaurąja prasme) žymėjimo, jei taip, tai kuo?

Lietuvių kalboje aplinkybiniai antriniai predikatyvai reiškiami įvairiomis kalbos dalimis ir įvairiomis konstrukcijomis. Ir vienu, ir kitų galima išskirti po septynis atvejus.

4.1. Aplinkybiniai antriniai predikatyvai, išreikšti tam tikra kalbos dalimi

4.1.1. Aplinkybiniai antriniai predikatyvai, išreikšti būdvardžiu

Daugiausiai pavyzdžių buvo surinkta su aplinkybiniais antriniais predikatyvais, kurie yra išreikšti būdvardžiais: 51 pavyzdys (jie sudaro 21,3 % aptariamų pavyzdžių). Būdvardžiai ir būdvardiniai junginiai kalbininkų laikomi prototipiniais depiktyvais. Ne išimtis ir aplinkybiniai antriniai predikatyvai. Tokiais atvejais aplinkybinis antrinis predikatyvas linksniu, skaičiumi ir gimine yra derinamas su pagrindinės predikacijos argumentu, į kurį yra orientuotas. Jis gali būti įvairių linksnių: vardininko (žr. sakinius 60, 62), kilmininko (žr. sakinį 57), naudinininko (žr. sakinius 56, 61), galinininko (žr. sakinį 58) ir įnagininko (žr. sakinį 59), vienaskaitos (žr. sakinius 56–60, 62) ar daugiskaitos (žr. sakinį 61), vyriškosios giminės (žr. sakinius 56–61) arba moteriškosios (žr. sakinį 62):

- (56) *Visi, ypač jaunimas, dega sužinoti, kas žandarams įkišo Palį su Jonu. Rengiasi tokiam **gyvam** kailį nunerti.* DLKT
- (57) *Ir tavęs nebūtų įsileidusi tokio **purvino**.* (Šukys 1998: 119)
- (58) *Aš tave **jauną** lankydavau.* (Ambrazas, red., 1996: 627)
- (59) *Su juo **girtu** nesusikalbėsi.* (Labutis 1992: 53t)

- (60) *Nepatiko man toji filosofinė logikos pirmoji paskaita. Į antrąją paskaitą neatvykau. Aš, matyt, iš prigimties daugiau linkęs prie konkretumo. Vedžiau **jaunas** – jau antrame kurse studijavau uždariaudamas pamokomis.* DLKT
- (61) *Tėvas galėjo šiaip taip išmaitinti šeimą pupomis, sėlenomis, visokiais žalėsiais, laukiniais obuoliais ir kartais nutvertomis riebalų atliekomis, bet visų buvo tvirta nuomonė, kad tikintiesiems nedera vaikščioti į bažnyčių **basiems**.* DLKT
- (62) **Saldi** ši arbata neskani. (Nichols 1978b: 115)

4.1.2. Aplinkybiniai antriniai predikatyvai, išreikšti neveikiamosios rūšies dalyviu

Dalyvinių depiktyvų sintaksinės ir semantinės savybės yra tokios pat, kaip ir būdvardinių. Dėl veikiamosios rūšies laisvųjų antrinių predikatyvų neabejojama, o neveikiamosios rūšies dalyviai lietuvių kalbininkų nebuvo laikomi depiktyvais (tiksliau tarininiais pažymininiais), o laikomi aplinkybėmis, manoma, kad jie turi ryškesnį antraeilio veiksmo reikšmės atspalvį (žr. Valeckienė 1967: 110, Sirtautas, Grenda 1988: 91). Iš tikrųjų ne visi neveikiamosios rūšies dalyviai gali būti laikomi antriniais predikatyvais, bet tie, kurie reiškia patiriamą būseną ir kartu teikia papildomas semantines sąlygas, nuolaidos, priežasties ar laiko nuorodas, bei yra derinami su pagrindinės predikacijos argumentu linksniu, skaičiumi ir gimine, turėtų būti laikomi aplinkybiniais antriniais predikatyvais¹⁴. Pavyzdžiui, sakinyje *Vaikas verkė lupamas*. (Balkevičius 1963: 223) neveikiamosios rūšies dalyvis nurodo ne veiksmo būdą kaip verkė vaikas, o šio veiksmo priežastį: verkė, nes buvo lupamas, o kartu ir nuorodą, kas patyrė šią būseną. Pavyzdžių su aplinkybiniais antriniais predikatyvais, kurie yra išreikšti neveikiamosios rūšies dalyviais, buvo surinkta kiek mažiau nei pavyzdžių su būdvardžiais: 45 pavyzdžiai (jie sudaro 18,8 % pavyzdžių). Toks aplinkybinis antrinis predikatyvas gali būti išreikštas esamojo laiko neveikiamosios rūšies dalyviais (žr. sakinius 63–66) ir būtojo kartinio laiko neveikiamosios rūšies dalyviais (žr. sakinius 67–70). Kaip jau buvo minėta, dalyvinis aplinkybinis antrinis predikatyvas linksniu, skaičiumi ir gimine yra derinamas su pagrindinės predikacijos argumentu, į kurį yra orientuotas. Jis gali būti įvairių linksnių: vardininko (žr. sakinius 63–66, 69–70), kilmininko (žr. sakinį 68), galininko (žr. sakinį 67), vienaskaitos (žr. sakinius 64, 66, 67, 70) ar daugiskaitos (žr. sakinius 63, 65, 69), vyriškosios giminės (žr. sakinius 63, 65, 67–69) arba moteriškosios (žr. sakinius 64, 66, 70):

(63) *Trys **beplakami** numirė.* (Ulvydas, red., 1976: 540)

(64) *Ir katė **glostoma** uodegą kelia.* (Balkevičius 1963: 223)

¹⁴ Panašios nuomonės ir E. Schultze-Berndt su N. Himmelmannu (2004: 98tt).

- (65) *Apgailestaujame dėl aklos puikybės, kada patys save girdavome. Dabar **mušami** išmokome atsukti ir kitą skruostą bei melstis už tuos, kurie mus užgaulioja.* DLKT
- (66) *Koja **negydoma** neišgis.* (Balkevičius 1963: 224)
- (67) *Na, aš jį ir **nuluptą** pažinčiau, – pasigiria Evė.* (Valeckienė 1967: 102)
- (68) *„Manęs **nekalto** vos nepasodino į kalėjimą, o dar turiu taisyti kažkieno apmaudžias klaidas?“ – sakė R. Gintila.* DLKT
- (69) *Tokius lubinus dažnai matome pamiškėse, pakelėse, kur jie patys auga **nesėti**.* DLKT
- (70) *Magdutė **palikta** gailiai pravirko.* (Balkevičius 1963: 230)

4.1.3. Aplinkybiniai antriniai predikatyvai, išreikšti pusdalyviu

Lietuvių kalbininkai pusdalyvių irgi nelaiškė antriniais predikatyvais (žr. Valeckienė 1967: 111, Ambrasas, red., 1996: 490t). Užsienio kalbininkai linkę laikyti pusdalyvius depiktyvais, pvz., J. Nichols (1978a: 330t), E. Schultze-Berndt, N. Himmelmanna (2004: 101tt). V. Čižik-Prokaševa (2010a: 135) irgi linkusi pusdalyvius laikyti depiktyvais. Dar daugiau – kai pusdalyvis teikia papildomas semantines aplinkybines nuorodas, jis turi būti laikomas aplinkybiniu antriniu predikatyvu. Pavyzdžių su aplinkybiniais antriniais predikatyvais, kurie yra išreikšti pusdalyviais, buvo surinkta kiek mažiau nei pavyzdžių su neveikiamosios rūšies dalyviais: 39 pavyzdžiai (jie sudaro 16,3 % pavyzdžių). Toks aplinkybinis antrinis predikatyvas skaičiumi ir gimine yra derinamas su pagrindinės predikacijos argumentu, į kurį yra orientuotas. Jis gali būti vienaskaitos (žr. sakinius 71, 72, 74) ar daugiskaitos (žr. sakinius 71, 73), vyriškosios giminės (žr. sakinius 71–73) arba moteriškosios (žr. sakinį 74):

- (71) *Tėvas muša vaiką **mylėdamas**, o svetimi **nekęsdami**.* (Ulvydas, red., 1976: 534)
- (72) *Vaikas **bėgdamas** parpuolė.* (Balkevičius 1963: 205)
- (73) ***Gyvendami** vis kada pasimatysim.* (Ulvydas, red., 1976: 535)
- (74) *Lazdynų pašakniais slenka vagilė lapė, **tykodama** užsigiedojusio paukštelio.* (Balkevičius 1963: 233)

4.1.4. Aplinkybiniai antriniai predikatyvai, išreikšti daiktavardžiu

Nemažai pavyzdžių – iš viso 37 pavyzdžiai (jie sudaro 15,5 % visų pavyzdžių) – buvo surinkta su aplinkybiniais antriniais predikatyvais, kurie yra išreikšti daiktavardžiais. Tokie laisvieji antriniai predikatyvai plačiai žinomi, jie žymi gyvenimo tarpsnį ar nurodo laikiną objekto vaidmenį, būseną ar padėtį. Dažniausiai daiktavardžio aplinkybinis antrinis predikatyvas reiškiamas vietininko linksniu (žr. sakinius 76, 79), rečiau toks aplinkybinis antrinis predikatyvas

linksniu, skaičiumi ir gimine yra derinamas su pagrindinės predikacijos argumentu, į kurį yra orientuotas. Jis gali būti įvairių linksnių: vardininko (žr. sakinį 75), naudininko (žr. sakinį 77) ir įnagininko (žr. sakinį 78):

(75) *Girdėjau, vedei? – Taip, gali pasveikinti. – Kodėl? Gal esi patenkintas gyvenimu šeimoje? – Apie tai seniai svajojau! Tu, **viengungis**, neįsivaizduoji, kokia laimė: pareini namo pavargęs, piktas, alkanas. O čia – jauku, švaru, ant stalo gėlės, garuoja pietūs, šalia žmona, graži, liekna...*
DLKT

(76) *Vaikystėje mačiau daug vargo.* (Šukys 1998: 294)

(77) *Jūs man, **bėdžiui**, kąsnelio tokio pavydit.*

(78) *Sunku gyventi Maskvoje **viengungiu**.*

(79) *Vaikystėje jis buvo per liesas, **paauglystėje** pasidarė pernelyg apkūnus, o **jaunystėje**, palyginti su pro Geležinę uždangą praslystančio Cosmopolitano etalonais, išvis įgavo daugybę trūkumų.* DLKT

4.1.5. Aplinkybiniai antriniai predikatyvai, išreikšti veikiamosios rūšies dalyviu

Kaip jau buvo minėta, dėl veikiamosios rūšies laisvųjų antrinių predikatyvų neabejojama, jų sintaksinės ir semantinės savybės yra tokios pat, kaip ir būdvardinių bei daiktavardinių¹⁵. Buvo surinkti 34 pavyzdžiai (jie sudaro 14,2 % visų pavyzdžių). Tokie aplinkybiniai antriniai predikatyvai gali būti išreikšti esamojo laiko (žr. sakinius 86, 87) ar būtojo kartinio laiko dalyviais (žr. sakinius 80–85). Jie linksniu, skaičiumi ir gimine yra derinami su pagrindinės predikacijos argumentu, į kurį yra orientuoti. Jie gali būti įvairių linksnių: vardininko (žr. sakinius 80, 82–84), naudininko (žr. sakinius 81, 87), galininko (žr. sakinį 85) ir įnagininko (žr. sakinį 86), vienaskaitos (žr. sakinius 80–82, 84–87) ar daugiskaitos (žr. sakinį 83), vyriškosios giminės (žr. sakinius 81–83, 85–87) arba moteriškosios (žr. sakinius 80, 84):

(80) *Ir Veronika, bitelės **įsiklaususi**, nutilo, prie kapo prilipusi, lyg nurimo.*
(Ulvydas, red., 1976: 540)

(81) *Tie jam **numirusiam** prisuko laikrodį, kad eity.* (Valeckienė 1967: 100)

(82) *Senelis **sustojęs** atsigręžė.* (Balkevičius 1963: 205)

(83) ***Pavalgę** jaunieji dar kiek pašūkavo.* (Balkevičius 1963: 205)

(84) *Paleistuve laikė žmonės ir bažnyčia tą, kuri **netekėjusi** susilaukdavo kūdikio.* (Valeckienė 1967: 102)

(85) *Jie pardavė pieną **surūgusį**.* (Nichols 1981: 367)

¹⁵ Dar žr. Schultze-Berndt, Himmelmann 2004: 103t.

- (86) *Ar pastebėjote, kaip jūsų mylima augintinė rūpinasi jumis **sergančiu**? Ji šildo skaudamą vietą, lipa ant galvos, šildo pilvą arba kojas?* (<http://www.grynas.lt/gamta/ne-visi-gali-laikyti-kate.d?id=42901541>)
- (87) *Žmogui, **sergančiam** psichikos liga, sunku prisitaikyti kasdieniame gyvenime.* (http://jnv.c.lt/?option=com_k2&view=item&layout=item&id=116)

4.1.6. Aplinkybiniai antriniai predikatyvai, išreikštirieveiksniu

Ljiljana Šarić (2008b: 27t) siūlo stipriai susijusius su veiksmo dalyviurieveiksnius laikyti semantiniais depiktyvais, nes „semantically, no clear-cut distinction can be made between adverbials and depictives“. E. Schultze-Berndt ir N. Himmelmannas irgi mano, kad depiktyvų¹⁶ negalima griežtai atskirti nuorieveiksnių, kadangi būna tarpinių atvejų. L. Vaičiulytė-Semėnienė irgi mano, kad „antriniai predikatyvai – depiktyvai, rezultatyvai, aplinkybiniai – gali būti reiškiama ne tik linksnio kategoriją turinčiu – paprastai derinamuoju – žodžiu, bet irrieveiksniu“ (Vaičiulytė-Semėnienė 2012a: 68), „*drauge, kartu* žymimas laisvasis antrinis predikatyvas gali būti į subjektą, tiesioginį arba netiesioginį objektą orientuotas kiekio depiktyvas arba aplinkybinis predikatyvas“ (Vaičiulytė-Semėnienė 2017: 105). Buvo surinkta 19rieveiksniu aplinkybinių antrinių predikatyvų pavyzdžių (jie sudaro 8 % visų pavyzdžių):

- (88) *Žioplys baisiau už impotentą. Taip ir žinok – **tuščiom** gali nebegrižti. Kaip Dievą myliu, neįleisiu!* DLKT
- (89) *Aš paėjėju senuoju plentu tolėliau nuo mokyklos, tolėliau nuo kitų bendrabutiškių – **būry** laukti man negerai, **būry** aš vis pasijuntu ištižus nevykėlė – ir stypsau, tikrai nežinodama, važiuos šiandien senuoju plentu mūsų kolūkio mašina ar nevažiuos.* DLKT
- (90) *Kiek gi gali žmogus zuikio uosle gyventi? Tas nepamatytų, tas nenugirstų, tas neišpasakotų. Išvargęs ir bemiegis lyg nualintas šuva. Tualetan **pavienui** išėiti bijai. O ką jau kalbėti apie tolesnius žygius?* DLKT
- (91) *Nebus šalta čebatuose ir **basamincia**.* LKŽe

4.1.7. Aplinkybiniai antriniai predikatyvai, išreikšti padalyviu

V. Čižik-Prokaševa linkusi antrinius predikatyvus, išreikštus padalyviais, priskirti prie depiktyvų: „tai, kad padalyviai yra nebūtinai, veiksmažodžio nereikalaujami, kad jais nurodoma daikto, būtybės būseną vyksta tuo pat metu, kaip ir pagrindinis veiksmas, kad jie yra orientuoti į pagrindinio predikato argumentą, rodo padalyvių panašumą į tipinius sintaksinius (derinamuosius)

---

¹⁶ Priminsiu, kad jie depiktyvus supranta plačiąja prasme.

antrinius predikatyvus. Be to, jiems būdinga prototipiškiausia depiktyvų būsenos reikšmė“ (Čižik-Prokaševa 2010a: 148). Pasakytina dar daugiau: kai kurie padalyvio antriniai predikatyvai laikytini aplinkybiniais antriniais predikatyvais. Surinkta 14 tokių pavyzdžių (jie sudaro 5,9 % visų pavyzdžių). Aplinkybiniai antriniai predikatyvai gali būti išreikšti esamojo (žr. sakinius 92, 95, 96) ar būtojo kartinio laiko padalyviais (žr. sakinius 93, 94):

(92) *Jonienei iki vakaro ir akys ištįso **belaukiant**.* (Balkevičius 1963: 230)

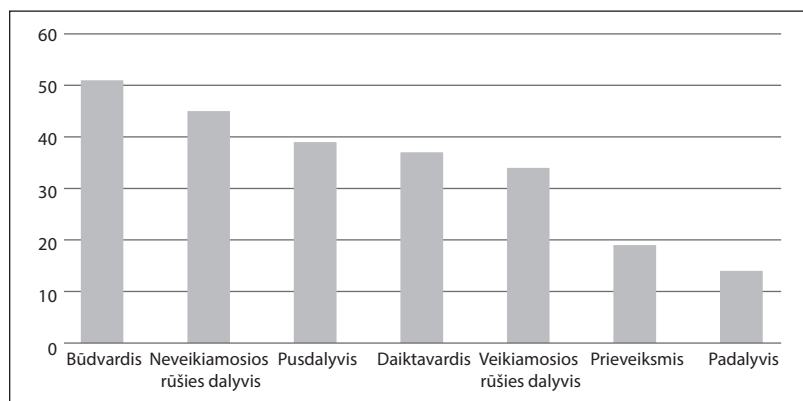
(93) *Į tokį purvyną **apsiauvus** negalima išbristi.* (Ulvydas, red., 1976: 537)

(94) ***Nepadėjus** nér ko kasti.* (Ulvydas, red., 1976: 535)

(95) ***Grįžtant** namo, man saulė kepino nugarą.* (Ulvydas, red., 1976: 533)

(96) *Niekas nematė jo **mirštant**.* (Sukys 1998: 120)

Aplinkybinių antrinių predikatyvų, išreikštų tam tikra kalbos dalimi, surinkta 239 atvejai. Apibendrinti vartojimo atvejai pateikiami 2 diagramoje.

2 diagrama. Aplinkybinių antrinių predikatyvų išraiška kalbos dalimis

4.2. Aplinkybiniai antriniai predikatyvai, išreikšti tam tikra konstrukcija

4.2.1. Aplinkybiniai antriniai predikatyvai, išreikšti konstrukcija *kaip* + *daiktavardis* / *būdvardis* / *dalyvis*

Laisvaisiais antriniais predikatyvais laikomos tik tokios konstrukcijos su *kaip*, kurios nereiškia lyginimo ir kurios yra susijusios su sakinio predikatu ir su vienu iš jo argumentu (dar žr. Čižik-Prokaševa 2010a: 137). Buvo surinkti 55 pavyzdžiai (jie sudaro 23,2 % visų aptariamų pavyzdžių). Dažniausiai tokios konstrukcijos yra reiškiamos konstrukcijomis *kaip* + *daiktavardis*

(žr. sakinius 97–101), rečiau konstrukcijomis *kaip + būdvardis* (žr. sakinius 102–104), dar rečiau – konstrukcijomis *kaip + dalyvis* (žr. sakinius 100, 105). Jie gali nurodyti į įvairius pagrindinio predikato argumentus: subjektą (žr. sakinius 100, 104), tiesioginį objektą (žr. sakinius 98, 103, 105) arba netiesioginį objektą (žr. sakinius 97, 98, 101, 102) ir yra su juo derinami linksniu, gimine, skaičiumi:

- (97) *Joms, kaip giminėms, reikėtų pranešti apie Povilo mirtį...* (Žukauskaitė 1961: 251)
- (98) *Visi mane, kaip senelį, gerbs.* (Žukauskaitė 1961: 251)
- (99) *Mykolo, kaip naujoko, dar niekas nepažinojo, ir jis įėjo į salę laisvai.* (Žukauskaitė 1961: 251)
- (100) *Prasidėjus karo pabėgėlių emigracijai į įvairias šalis, Penčyla, kaip pagyvenęs ir viengungis, nesitikėjo JAV vizos.* DLKT
- (101) *Taip pat ir jūdviejų sūneliai jai, kaip motinai, buvo artimesni negu jam.* DLKT
- (102) *Man, žinoma, kaip svetimam ir mažam, visų daugiausia kliūdavo.* (Balkevičius 1963: 438)
- (103) *Dėdė, kaip seniausią, mūsų sūdzia pastatysime.* (Žukauskaitė 1961: 251)
- (104) *Kitos trobos, kaip nereikalingos, buvo nuverstos kurui.* (Balkevičius 1963: 183)
- (105) *Nuo to karto, kaip nesutinkančius tarp savęs, rugius žmonės sėja rudenį, o avižas ir miežius – pavasarį.* (Balkevičius 1963: 183)

4.2.2. Aplinkybiniai antriniai predikatyvai, išreikšti konstrukcija *dar + daiktavardis / būdvardis / dalyvis / konstrukcija su būdamas*

Laisvaisiais antriniai predikatyvais laikomos ir konstrukcijos su *dar*. J. Nichols nuomone, rusų kalbos *ещё* ‚dar‘ yra tam tikros konstrukcijos gramatinis rodiklis, o ne visavertis semantinis elementas, kad jis traktuotinas kaip predikatinės vardažodinės konstrukcijos gramatinis laiko rodiklis (žr. Nichols 1982: 339). L. Vaičiulytė-Semėnienė irgi mano, kad gramatiniai rodikliai *dar, jau* rodo žodžio depiktyvinę funkciją ir gali padėti depiktyvą atskirti nuo kitų gramatinių funkcijų (žr. Vaičiulytė-Semėnienė 2007b: 123)¹⁷. Buvo surinktos 54 konstrukcijos su *dar*, kurios reiškia aplinkybinius antrinius predikatyvus (jie sudaro 22,8 % visų pavyzdžių). Dažniausiai tokios konstrukcijos yra reiškiamos konstrukcijomis *dar + daiktavardis* (žr. sakinius 106–108) arba konstrukcijomis *dar + būdvardis* (žr. sakinius 109–111), kartais – konstrukcijomis *dar + dalyvis* (žr. sakinius 112–113), įmanoma ir sudėtinė konstrukcija *dar + būdamas +*

¹⁷ Daugiau apie tokius rodiklius žr. Schultze-Berndt 2002, Himmelmann, Schultze-Berndt 2005: 65t, Bucheli Berger 2005: 158t.

būdvardis (žr. sakinį 114). Jie gali nurodyti į įvairius pagrindinio predikato argumentus: subjektą (žr. sakinius 106–108, 114), tiesioginį objektą (žr. sakinius 109, 111–113) arba netiesioginį objektą (žr. sakinį 110) ir yra dažniausiai su juo derinami linksniu, gimine, skaičiumi (žr. sakinius 106, 108–113). Kartais konstrukcija *dar + daiktavardis* reiškia daiktavardžio vietininku (žr. sakinį 107):

- (106) ***Dar vaikas*** jis neteko abiejų kojų. (vertimas iš Hentschel 2008: 111)
 (107) *Tėvas niekam nesišypsodavo. Paranojikas. Neapkentė ir nelaukė meilės. Dar jaunystėje išsižadėjo tėvų. Įtarinėjo kiekvieną.* DLKT
 (108) Aš laikiau kadaise, ***dar gimnazistas***, du balandžius. (Balkevičius 1963: 242)
 (109) *Kai ligoniui skubiai prireikė kraujotakos skysčio, maitinančio audinius, Julija davė savojo, nes jų kraujo grupės buvo tos pačios. “Pati dar šiltą nunešiau į operacinę”, – šypsojosi miela moteris.* DLKT
 (110) *Grožinės literatūros leidykla vis tiek jo neišleis, oficialioji kritika vis tiek nepripažins, nes literatūros istorijos ketvirtame tome jam, dar gyvam, jau buvo paskelbtas mirties nuosprendis.* DLKT
 (111) *Skalbiant negalima trinti. Nuspausti juos reikia tarp rankšluosčių ir dar drėgnus gerai iššukuoti šepėčiu.* DLKT
 (112) *Jonas skaitė knygą dar neįrištą.* (Holvoet 2003: 70)
 (113) „*Zigmantėlis*“ buvo jaunystės laikų draugas Skirgaila. Tai jo ***dar neišdžiūvusį*** portretą Varnas nešė komisijai, norėdamas patekti į Krokuvos dailės akademiją. DLKT
 (114) *Neslėpė neapykantos sūnui Medikę pribloškė motinos žodžiai, kad ji dar būdama nėščia ėmė nekęsti savo įsčiose nešiojamo mažylio.* DLKT

4.2.3. Aplinkybiniai antriniai predikatyvai, išreikšti konstrukcija *būdamas + daiktavardis / būdvardis / dalyvis*

L. Vaičiulytė-Semėnienė nustatė, kad lietuvių kalboje „*būdamas* konstrukcijomis galima reikšti tiek depiktyvinius, tiek aplinkybinius antrinius predikatyvus“ (Vaičiulytė-Semėnienė 2010: 6), kad „pusdalyvinėmis *būti* konstrukcijomis, sakinyje einančiomis antriniu predikatyvu, reiškiamas laikas, nuolaida, sąlyga bei priežastis“ (ten pat: 4). Buvo surinktos 54 konstrukcijos su *būdamas*, kurios reiškia aplinkybinius antrinius predikatyvus (jie sudaro 22,8 % visų pavyzdžių). Dažniausiai tokios konstrukcijos yra reiškiamos konstrukcijomis *būdamas + daiktavardis* (žr. sakinius 115–118) arba konstrukcijomis *būdamas + būdvardis* (žr. sakinius 121–123), kartais – konstrukcijomis *būdamas + dalyvis* (žr. sakinius 119, 120). Rastuose pavyzdžiuose visi aplinkybiniai antriniai predikatyvai nurodo į sakinio subjektą ir yra dažniausiai su juo derinami linksniu, gimine, skaičiumi. Tik kartais konstrukcija *būdamas + daiktavardis* reiškia daiktavardžio kilmininku (žr. sakinį 117):

- (115) **Būdama vaikas** dažnokai matydavau Šiaulių gimnazijoje skelbimus apie dr. J. Šliūpo paskaitas. Temų nepamenu. DLKT
- (116) Tačiau ar kas nors, ranką ant širdies padėjęs, gali pasakyti iš tikrųjų niekinęs Levą Tolstojų už tai, kad per karą atlikdamas pareigą jis tarnavo artileristu, arba už tai, kad **būdamas viengungis** jis, kaip didelės potencialios vyras, tenkino savo lytinius poreikius, – ar kas nors remdamasis šiais kaltinimais niekino jį “kaip žemą ir nuodėmingą žmogų”? DLKT
- (117) Keista, kaip mudu, **būdami įvairių pažiūrų ir būdų**, susijungėm... (Ulvydas, red., 1976: 537)
- (118) Kartais sutinkame žmones su kuriais nėra apie ką kalbėti, bet jei **būdamos mamos** sutiksime kitą panašaus amžiaus vaiką turinčią mamą, tai kalbos tikrai bus į valias. Sutinkate? (<https://www.nevalgiukas.lt/apie-ka-dazniausiai-kalba-mamos/>)
- (119) Gerai nusiteikęs, kaip dabar, pajėgdavo susitvardyti ir užgniaužti susierzinimą, galbūt atitraukdavo jos dėmesį klausimu arba pasipriešindavo tam nenusakomam pojūčiui pilvo ir ramiai žiūrėdavo, kaip ji kišasi. Bet **būdamas pavargęs** to neatlaikydavo. DLKT
- (120) Mokytojas turi būti pyktyje susivaldęs ir **būdamas supykęs** mokinių nebaudžia, bet atlieka tai, praėjus pykčiui. DLKT
- (121) Jei **būdamos nėščios** moterys vartojo geležies ir folio rūgšties papildus, tokių motinų vaikų mirštamumas iki 7 metų amžiaus yra žymiai mažesnis, teigia JAV mokslininkai. (<https://www.15min.lt/vardai/naujiena/lietuva/vaiku-mirstamumas-mazesnis-jei-ju-mamos-var-tojo-gelezies-ir-folio-rugsties-papildu-1050-63937>)
- (122) **Geras būdamas** neapginsi savęs. Jurbarke jau ir aš pradėjau kumščiuotis, stengiausi save apginti. DLKT
- (123) Žmonės sako, kad tai, apie ką moteris galvoja **būdama nėščia**, persiduoda kūdikiui. DLKT

4.2.4. Aplinkybiniai antriniai predikatyvai, išreikšti konstrukcija *ir + būdvardis / dalyvis / padalyvis / konstrukcija su be / konstrukcija su būdamas*

Aplinkybinius antrinius predikatyvus gali reikšti ir konstrukcijos su *ir*. Buvo surinktos 33 tokios konstrukcijos (jie sudaro 13,9 % visų pavyzdžių). Dažniausiai tokios konstrukcijos yra reiškiamos konstrukcijomis *ir + dalyvis* (žr. sakinius 124–126), kartais konstrukcijomis *ir + būdvardis* (žr. sakinius 127, 128) arba konstrukcijomis *ir + be + daiktavardis* (žr. sakinius 129, 130), įmanoma konstrukcija *ir + padalyvis* (žr. sakinį 131) ir *ir + būdamas + būdvardis* (žr. sakinį 132). Jie gali nurodyti į subjektą (žr. sakinius 124–126, 129, 130, 132) arba netiesioginį objektą (žr. sakinius 127, 128, 131) ir yra dažniausiai su juo derinami linksniu, gimine, skaičiumi (žr. sakinius 124–128, 132):

- (124) *Testamentinėje gromatoje jis rašo: „Norėčiau **ir numiręs** būti jums naudingas...“* DLKT
- (125) „*Sloga – ne liga, praeis **ir negydoma**“; – dažnai dėl užgulusios nosies negalinčius gerai kvėpuoti guodžia aplinkiniai.* (<https://www.kardiolita.lt/apie-ligas/ausu-nosies-gerkles-ligos/31/kas-mums-trukdo-kvepuoti:61>)
- (126) *Jis **ir įsakytas** nepadaro.* (Balkevičius 1963: 224)
- (127) *Man **ir alkanam** nekiltų noras tokios bjaurasties valgyti.* (Holvoet, Mikulskas [B]: 6)
- (128) *Yra daug būdų atsipalaiduoti ir smagiai praleisti laisvalaikį **ir blaiviam**.* (<https://www.lrytas.lt/gyvenimo-budas/likimai/2018/11/09/news/klaipediecio-gyvenimo-kontrastai-nuo-maisto-paiesku-konteineriuose-iki-istaigos-vadovo-posto-8179442/>)
- (129) *Gal per tą suraitytą vamzdelį pamažu čiulpiant rūgstanti broga nebeatrodytų tokia bjauri? Pamėgino, ir jam pasirodė, kad yra šioks toks skirtumas. Iš bėdos galima nuryti **ir be cukraus**.* DLKT
- (130) ***Ir be šimto** atidavė.* (Balkevičius 1963: 224)
- (131) *Iš to žodžio visiems **ir nenorint** juokas kilo.* (Ulvydas, red., 1976: 537)
- (132) *Margot vartojo narkotikus **ir būdama nėščia**, vaikas gimė neišnešiotas ir mirė.* DLKT

4.2.5. Aplinkybiniai antriniai predikatyvai, išreikšti konstrukcija *net + daiktavardis / būdvardis / dalyvis / konstrukcija su be / konstrukcija su būdamas*

Aplinkybinius antrinius predikatyvus gali reikšti ir konstrukcijos su *net*. Buvo surinktos 28 tokios konstrukcijos (jie sudaro 11,8 % visų pavyzdžių). Dažniausiai tokios konstrukcijos yra reiškiamos konstrukcijomis *net + dalyvis* (žr. sakinius 133–136), kartais konstrukcijomis *net + būdvardis* (žr. sakinius 137, 138) arba konstrukcijomis *net + daiktavardis* (žr. sakinius 139), įmanomos sudėtinės konstrukcijos *net + be + daiktavardis* (žr. sakinį 140) ir *net + būdamas + būdvardis* (žr. sakinį 141). Jie gali nurodyti į įvairius pagrindinio predikato argumentus: subjektą (žr. sakinius 133, 134, 137, 139–141), netiesioginį objektą (žr. sakinius 136, 138) arba aplinkybę (žr. sakinį 135) ir yra dažniausiai su juo derinami linksniu, gimine, skaičiumi (žr. sakinius 133–138, 141):

- (133) *Priešai **net mirę** buvo spardomi, niekinami, iš jų būdavo visaip tyčiojami.* DLKT
- (134) *Panašiai ir išalkusius asilus galėtų pavadinti narsiais: **net mušami** jie nesiduoda atitraukiami nuo ėdalo.* DLKT
- (135) *Maskvoje **net ištuštėjusioje** įdomu gyventi.* (vertimas iš Nichols 1981: 69)

- (136) **Nė surišto** manęs nesulaikysi. (Šukys 1998: 119)
- (137) *Ir vaikštinėjau tarp grabų kaip Kalėdų senelis. Aš supratau, kad **net girtas** negulčiau nė į vieną.* DLKT
- (138) *Išvairių skonis ne ką geresnis kaip vaizdas. Burnoje nuolat jausis šleikščiai salstelėjęs skonis, kuris **net alkanam** nekels apetito.* DLKT
- (139) *Žinia, narcisizmas nesvetimas kone kiekvienam – su saiku puoselėjamas tai netgi vertingas nūdienos bruoželis, bet poetui jis stačiai būtinas, – tai ir gyvasties eliksyras, ir iš numirusių prikeltantis ženšenis. Suteikia prasmę visa kam, ką bedarytum. Toks žmogus **net jaunystėje** žino, koks bus jo šlovės formatas sulaukus senatvės.* DLKT
- (140) *Iš baro, kuriame buvo įkalintos, jos spruko **net be batų**.* DLKT
- (141) *Dabar lengviau atsiduso, nes kurį laiką Eglinsko laisvėje nebus. Kiek smūgių, **net būdama nėščia**, pakėlė Teresė Eglinskienė, kiek ašarų ir pažeminimo teko iškęsti vaikams...* DLKT

4.2.6. Aplinkybiniai antriniai predikatyvai, išreikšti konstrukcija **be + daiktavardis**

Tokios konstrukcijos nekelia abejonių, jos lietuvių kalbininkų buvo visada laikomos antriniais predikatyvais (plačiau žr. Čižik-Prokaševa 2010a: 148tt), užsienio kalbininkų irgi (žr. Schultze-Berndt, Himmelmann 2004: 111). Surinkti 9 **be + daiktavardis** konstrukcijų pavyzdžiai, kurie atlieka aplinkybinio antrinio predikatyvo funkciją (jie sudaro 3,8 % visų pavyzdžių). Jos gali nurodyti į įvairius pagrindinio predikato argumentus: subjektą (žr. sakinius 143, 144), tiesioginį objektą (žr. sakinį 145) arba netiesioginį objektą (žr. sakinį 142):

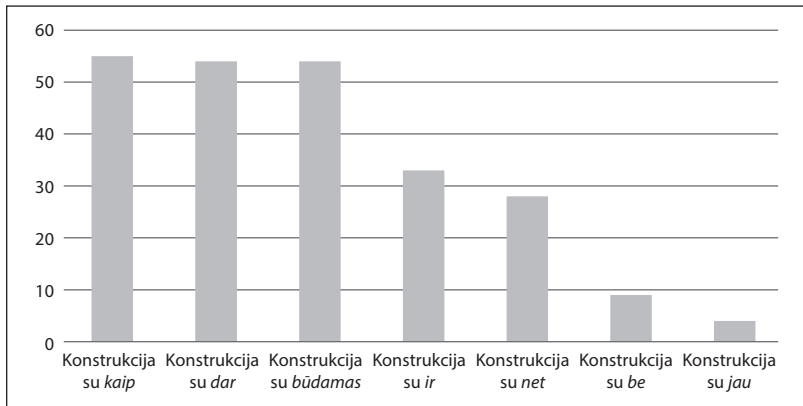
- (142) *Mūsų žmogaus **be kelnių** nė su botagu neišvartytum žemės arti.* DLKT
- (143) *Milda ir dabar **be batų** nežengia nė žingsnio, o Vilija eina basa, dailiai iš šalies mesdama dulkėtas kojas.* DLKT
- (144) ***Be miško** suskursta žmogus.* (Balkevičius 1963: 224)
- (145) *Prieš šaldant mėlynės reikia nuplauti, gerai nusausinti. Šaldant **be cukraus**, uogas sukresti ant padėklų 2–2,5 cm storio sluoksniu ir staigiai užšaldyti šaldiklyje 25–30 laipsnių C temperatūroje.* DLKT

4.2.7. Aplinkybiniai antriniai predikatyvai, išreikšti konstrukcija **jau + būdvardis / dalyvis / konstrukcija su būdamas**

Kaip jau buvo minėta skyriuje 4.2.2, tokie gramatiniai rodikliai kaip *dar, jau* rodo žodžio depiktyvinę funkciją ir gali padėti depiktyvą atskirti nuo kitų gramatinių funkcijų. Buvo surasti 4 pavyzdžiai, kai konstrukcija su *jau* atlieka aplinkybinio antrinio predikatyvo funkciją (jie sudaro 1,7 % visų pavyzdžių). Viename sakinyje su *jau* pavartotas būdvardis (žr. sakinį 146), kitame – dalyvis (žr. sakinį 147), kituose dviejuose – konstrukcija *būdamas + būdvardis* (žr. sakinį 148):

- (146) *Miškinį turėjom laimės **jau seną** pažinti. O koks jis buvo jaunystėje?*
DLKT
- (147) *Paauglio jautrumą, stropumą, kantrybę, polinkį į rimtus klausimus autorius dažniausiai ne parodo, o nusako, bet viena kita iškalbinga detalė (kai Kaziukas sakosi norįs būti ne mokytoju, o šoferiu, kai klejonėse mato didelį vorą ar ugnį, kai **jau mirusiam** jam matuojami motinos bateliai, o vėliau greitomis siuvamos naginaitės) sukelia stiprų tikrumo įspūdį ir protestą prieš vaikystės luošinimą.* DLKT
- (148) *Kiekviena moteris atsako už save ir savo vaiką. **Jau būdama nėščia** ji turi žinoti, ką galės sau leisti.* DLKT

Aplinkybinių antrinių predikatyvų, išreikštų tam tikra konstrukcija, surinkta 237 atvejai. Apibendrinti vartojimo atvejai pateikiami 3 diagramoje.

3 diagrama. Aplinkybinių antrinių predikatyvų išraiška konstrukcijomis

5. Aplinkybinių antrinių predikatyvų vieta sakinyje

Tyrimas, nustatantis lietuvių kalbos laisvųjų antrinių predikatyvų vietą sakinyje, jau buvo atliktas (žr. Čižik-Prokaševa 2012). Juo metu nustatyta, kad lietuvių kalboje negalima prognozuoti laisvojo antrinio predikatyvo vietos sakinyje pagal tai, ar jis yra depiktyvas (siaurąja prasme), ar jis yra aplinkybinis antrinis predikatyvas (plačiau žr. ten pat: 19tt). Kadangi to tyrimo metu buvo surinkta tik 110 aplinkybinių antrinių predikatyvų pavyzdžių¹⁸, o šiuo – 473, nuspręsta aną tyrimą patikslinti ir papildyti. Be to, šio tyrimo tikslas – pateikti

¹⁸ O depiktyvų buvo surinkta 947 pavyzdžiai.

kuo išsamesnę informaciją apie lietuvių kalbos aplinkybinius antrinius predikatyvus. Priminsiu, kad laisvojo antrinio predikatyvo vieta nustatoma atsižvelgiant į jo vietos sąsają su pagrindiniu predikatu ir argumentu, į kurį jis nurodo. Galimi šeši modeliai: **AP + T + Ar**, **Ar + AP + T**, **Ar + T + AP**, **T + Ar + AP**, **AP + Ar + T** ir **T + AP + Ar** (kur **AP** – aplinkybinis antrinis predikatyvas, **T** – tarinys, sakinio pagrindinis predikatas, **Ar** – argumentas, į kurį nurodo aplinkybinis antrinis predikatas). Šį kartą bandyta trijų narių tvarkos modelius susieti su aplinkybinio antrinio predikatyvo tipu¹⁹.

1 lentelė

Aplinkybinių antrinių predikatyvų tvarkos modeliai

Aplinkybinio predikatyvo tipas	TVARKOS MODELIS						Iš viso
	AP + T + Ar	Ar + AP + T	Ar + T + AP	T + Ar + AP	AP + Ar + T	T + AP + Ar	
PRIEŽASTIES	0	53	23	9	33	0	118 (24,9 %)
LAIKO	3	68	32	24	67	2	196 (41,4 %)
SĄLYGOS	1	12	14	2	31	0	60 (12,7 %)
NUOLAIDOS	0	38	22	3	22	0	85 (18 %)
TIKSLO	0	2	9	2	1	0	14 (3 %)
Iš viso	4 (0,8 %)	173 (36,6 %)	100 (21,1 %)	40 (8,5 %)	154 (32,6 %)	2 (0,4 %)	473 (100 %)

Gauti tokie rezultatai: dažniausiai vartojamas **Ar + AP + T** modelis, kai aplinkybinis antrinis predikatyvas eina po argumento, į kurį nurodo, bet prieš pagrindinį predikatą – 173 atvejai (pvz., *Santūrus, atsiskyrėliškas, turėjęs savo nuomonę, tačiau labai neafišavęs jos – toksai buvo A. H. Tamsarė, kuriam gimtojo valsčiaus žmonės dar gyvam pastatė paminklą (1936) ir kurio vardą dažnai kartodavo spauda.* DLKT). Jis yra būdingiausias priežasties, laiko ir nuolaidos aplinkybiniams antriniam predikatyvams. Antras pagal dažnumą yra **AP + Ar + T** modelis, kai aplinkybinis antrinis predikatyvas eina prieš argumentą, į kurį nurodo, ir prieš pagrindinį predikatą – 154 atvejai (pvz., *Dar paauglystėje jį pakėrėjo indėnų dakotų išmintis mokėti tylėti.* DLKT). Jis yra būdingiausias sąlygos aplinkybiniams antriniam predikatyvams. Trečias pagal dažnumą yra **Ar + T + AP** modelis, kai aplinkybinis antrinis predikatyvas eina

¹⁹ Ano tyrimo metu tvarka buvo siejama su argumentu, į kurį nurodo antrinis predikatyvas, linksniu (žr. Čižik-Prokaševa 2012: 20tt).

po argumento, į kurį nurodo, ir po pagrindinio predikato – 100 atvejų (pvz., *Todėl neretai naujagimiai ir vaikai gali įsijautrinti maistui, kuriuo motina nesaijingai maitinasi būdama nėščia, pavyzdžiui, karvės pienui, citrusiniams vaisiams ir jų sultims, riešutams, medui, šokoladui ir kt.* DLKT). Jis yra būdingiausias tikslo aplinkybiniams antriniam predikatyvams. Ketvirtasis pagal dažnumą ir daug rečiau pasitaikantis yra **T + Ar + AP** modelis, kai aplinkybinis antrinis predikatyvas eina po pagrindinio predikato ir po argumento, į kurį nurodo – 40 atvejų (pvz., *Koks specialistas? Juk jūs – mokytojas? – Kalbu apie kitą savo specialybę, kurios išmokau dar jaunystėje. Dėdė turbūt nepasakojo? Pagrindžio metais buvau likvidatorius.* DLKT). Buvo manoma, kad **AP + T + Ar** ir **T + AP + Ar** modeliai visai nebūdingi aplinkybiniams antriniam predikatyvams. Pasirodo, jog ir jie įmanomi: buvo rasti 4 **AP + T + Ar** modelio sakiniai (pvz., *Padrąsinti ėmė smelktis artyn ir kiti.* (Balkevičius 1963: 206)) ir 2 **T + AP + Ar** modelio sakiniai (pvz., *Šlakeliu purumo teikiančio losjono ištepė dar drėgnus plaukus.* DLKT).

Konstatuotina, kad aplinkybiniai antriniai predikatyvai dažniausiai vartojami prieš tarinį (331 atvejis) ir po argumento, į kurį nurodo (313 atvejų). Taigi lietuvių kalbos antriniam predikatyvams būdingiausia vieta tikrai yra prieš pagrindinį predikatą, tačiau ne sakinio pradžia, kaip teigiama užsienio literatūroje. Priminsiu, kad 2012 m. tyrimo metu buvo nustatyta, kad depiktyvai dažniausiai eina po tarinio ir po argumento, į kurį nurodo (žr. Čižik-Prokaševa 2012: 20). Vadinasi, lietuvių kalboje kartais (bet ne visada) antrinio predikatyvo vieta prieš ar po tarinio gali padėti atskirti depiktyvą nuo aplinkybinio antrinio predikatyvo.

6. Išvados

1. Lietuvių kalboje skirtingi du laisvųjų antrinių predikatyvų tipai: depiktyvai ir aplinkybiniai antriniai predikatyvai. Jie vieni nuo kitų skiriasi ne tik semantika, neigimo aprėptimi, įtraukimu į pagrindinio sakinio predikaciją (plačiau žr. 2 skyrių), bet kartais ir morfosintakse.
2. Lietuvių kalbos aplinkybiniai antriniai predikatyvai gali būti penkių tipų: laiko, priežasties, nuolaidos, sąlygos ir tikslo. Dažniausiai vartojami laiko (41,4 %) ir priežasties (24,9 %) aplinkybiniai antriniai predikatyvai, kiek rečiau nuolaidos (18 %) ir sąlygos (12,7 %) aplinkybiniai antriniai predikatyvai, visai mažai (tik 3 %) pasitaiko tikslo aplinkybinių antrinių predikatyvų (žr. 1 diagramą).
3. Lietuvių kalboje aplinkybiniai antriniai predikatyvai reiškiami įvairiomis kalbos dalimis ir įvairiomis konstrukcijomis. Dažniausiai vartojami aplinkybiniai antriniai predikatyvai, išreikšti būdvardžiais (21,3 %), dalyviais (neveikiamosios rūšies – 18,8 %, veikiamosios – 14,2 %), pusdalyviais (16,3 %)

ir daiktavardžiais (15,5 %), rečiau prieveiksmiais (8 %) ir padalyviais (5,9 %) (žr. 2 diagramą). Iš konstrukcijomis reiškiamų aplinkybinių antrinių predikatyvų dažniausiai vartojamos konstrukcijos su žodžiais *kaip* (23,2 %), *būdamas* (22,8 %), *dar* (22,8 %), *ir* (13,9 %) bei *net* (11,8 %), retai – su *be* (3,8 %) ir *jau* (1,7 %) (žr. 3 diagramą). Aplinkybinių antrinių predikatyvų, išreikštų kalbos dalimis, surinkta 239, o išreikštų konstrukcijomis – 237. Galima sakyti, kad vartojimas vienodas. O depiktyvai, išreikšti kalbos dalimis, vartojami tris kartus dažniau, nei išreikšti konstrukcijomis²⁰. Be to, aplinkybinių antrinių predikatyvų, išreikštų skaitvardžiu ar įvardžiu, nepasitaikė. Vadinasi, aplinkybiniai antriniai predikatyvai nuo depiktyvų šiek tiek skiriasi ir morfosintaksiškai.

4. Nustatyta, kad lietuvių kalboje aplinkybiniai antriniai predikatyvai dažniausiai vartojami prieš tarinį (**Ar + AP + T** ir **AP + Ar+ T** modeliai), o depiktyvai – po tarinio. Vadinasi, kartais laisvojo antrinio predikatyvo vartojimas prieš ar po pagrindinio predikato gali padėti atskirti depiktyvą nuo aplinkybinio antrinio predikatyvo.

Literatūra

- Ambrasas, Vytautas (red.). *Dabartinės lietuvių kalbos gramatika*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- Balkevičius, Jonas. 1963. *Dabartinės lietuvių kalbos sintaksė*. Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla.
- Bucheli Berger, Claudia. 2005. Depictive agreement and the development of a depictive marker in Swiss German dialects. Nikolaus P. Himmelmann, Eva Schultze-Berndt (eds.). *Secondary predication and Adverbial Modification: The typology of depictives*. Oxford University Press, 141–168.
- Čižik-Prokaševa, Veslava. 2010a. Depiktyvų žymėjimas lietuvių kalboje. *Acta Linguistica Lithuanica* LXII–LXIII, 128–157.
- Čižik-Prokaševa, Veslava. 2010b. Laisvieji antriniai predikatyvai. *Lietuvių kalba* 4, 1–19. Prieiga internete: <http://www.lietuviukalba.lt/index.php?id=160>
- Čižik-Prokaševa, Veslava. 2011a. *Lietuvių kalbos linksnių hierarchija*. Daktaro disertacija. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- Čižik-Prokaševa, Veslava. 2011b. Preliminarus lietuvių kalbos depiktyvų ir kitų į situacijos dalyvių orientuotų antrinių predikatyvų semantinis žemėlapis. *Lietuvių kalba* 5, 1–17. Prieiga internete: <http://www.lietuviukalba.lt/index.php?id=199>
- Čižik-Prokaševa, Veslava. 2012. Lietuvių kalbos laisvųjų antrinių predikatyvų vieta sakinyje. *Baltu Filologija* XXI (1), 15–36.
- Halliday, Michael A. K. 1967. Notes on transitivity and theme in English, part 1. *Journal of Linguistics* 3, 37–81.

²⁰ Remiamasi anksčiau minėtu V. Čižik-Prokaševos (2010a) tyrimu.

- Hentschel, Gerd. 2008. On the classification of (non-resultative) predicative adjuncts. Christoph Schroeder, Gerd Hentschel, Winfried Boeder (eds.). *Secondary predicates in Eastern European languages and beyond* (Studia Slavica Oldenburgensia 16). Oldenburg: BIS-Verlag, 97–123.
- Himmelman, Nikolaus P., Schultze-Berndt, Eva. 2005. Issues in the syntax and semantics of participant-oriented adjuncts: an introduction. Nikolaus P. Himmelman, Eva Schultze-Berndt (eds.). *Secondary predication and Adverbial Modification: The typology of depictives*. Oxford University Press, 1–67.
- Holvoet, Axel. 2003. Laisvieji predikatyvai ir jų sintaksiniai ryšiai. Axel Holvoet, Artūras Judžentis (red.). *Sintaksinių ryšių tyrimai (Lietuvių kalbos gramatikos darbai 1)*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 67–78.
- Holvo, Axel. 2009. Argumentų hierarchijos ir gramatinės funkcijos. Axel Holvoet, Rolandas Mikulskas (red.). *Gramatinių funkcijų prigimtis ir raiška*. Vilnius: Vilniaus universitetas, 1–36.
- Holvoet, Axel, Mikulskas, Rolandas. [A]. Būtinieji predikatyvai. Prieiga internete: http://old.lki.lt/LKI_LT/images/Padaliniai/Gramatikos_skyrius/Butiniai%20predikatyvai.pdf
- Holvoet, Axel, Mikulskas, Rolandas. [B]. Laisvieji antriniai predikatyvai. Prieiga internete: http://old.lki.lt/LKI_LT/images/Padaliniai/Gramatikos_skyrius/Laisvieji%20antriniai%20predikatyvai.pdf
- Holvoet, Axel, Tamulionienė, Aurelija. 2005. Antriniai predikatyvai. Axel Holvoet, Rolandas Mikulskas (red.). *Gramatinių funkcijų tyrimai (Lietuvių kalbos gramatikos darbai 3)*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 117–172.
- Irimia, Monica-Alexandrina. 2005. Types of secondary predication. *Toronto Working Papers in Linguistics* 25, 20–29.
- Jablonskis, Jonas. 1928/1957. Linksniai ir prielinksniai. Jų vartojimas mūsų kalboje. Jonas Palionis (sud.). *Jonas Jablonskis. Rinktiniai raštai*, I tomas. Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 549–672.
- Labutis, Vitas. 1992. Rūpinkimės linksnių ir prielinksnių dėstymu mokykloje. A. Šoblinkas (sud.). *Lietuvių kalba mokykloje*. Kaunas, 40–57.
- Labutis, Vitas. 1998. *Lietuvių kalbos sintaksė*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- Mikulskas, Rolandas. 2007. Dėl daiktavardinėmis *kaip* konstrukcijomis reiškiamos antrinės predikacijos pobūdžio. *Acta Linguistica Lithuanica* 57, 123–155.
- Mikulskas, Rolandas. 2009. Daiktavardinės apozicijos vaidmuo antrinės predikacijos raiškoje. Axel Holvoet, Mikulskas, Rolandas (red.). *Gramatinių funkcijų prigimtis ir raiška* (Acta Salensia 1). Vilnius: Vilniaus universitetas, Asociacija „Academia Salensis“, 99–124.
- Morkūnas, Kazys (sud.), Ambrazas, Vytautas (red.) 2008. *Lietuvių kalbos enciklopedija*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- Nichols, Johanna. 1978a. Double dependency? *CLS* 14, 326–329.
- Nichols, Johanna. 1978b. Secondary predicates. *Berkeley Linguistic Society* 4, 114–127.
- Nichols, Johanna. 1981. Predicate Nominals. A partial surface syntax of Russian. *Linguistics* 97, California, 1–397.
- Nichols, Johanna. 1982. Prominence, cohesion, and control: object-controlled predicate nominals in Russian. *Syntax and Semantics* 15, 319–350.

- Schultze-Berndt Eva 2002. Grammaticalized restrictive clitics on adverbials and secondary predicates: evidence from Australian languages. *Australian Journal of Linguistics* 22, 231–264.
- Schultze-Berndt, Eva, Himmelmann Nikolaus P. 2004. Depictive secondary predicates in cross-linguistic perspective. *Linguistic Typology* 8 (1), 59–131.
- Sirtautas, Vytautas, Česys Grenda. 1988. *Lietuvių kalbos sintaksė*. Vilnius: Mokslas.
- Šarić, Ljiljana. 2008a. Secondary predicates in Croatian. Christoph Schroeder, Gerd Hentschel, Winfried Boeder (eds.). *Secondary predicates in Eastern European languages and beyond* (Studia Slavica Oldenburgensia 16). Oldenburg: BIS-Verlag, 295–326.
- Šarić, Ljiljana. 2008b. Some remarks on resultative constructions in Croatian. *Croatica et Slavica Iadertina* IV, 23–33.
- Šukys, Jonas. 1998. *Lietuvių kalbos linksniai ir prielinksniai: vartosena ir normos*. Kaunas: Šviesa.
- Ulvydas, Kazys (red.). 1971. *Lietuvių kalbos gramatika 2. Morfologija*. Vilnius: Mintis.
- Ulvydas, Kazys (red.). 1976. *Lietuvių kalbos gramatika 3. Sintaksė*. Vilnius: Mintis.
- Vaičiulytė-Semėnienė, Loreta. 2007a. Daiktavardinės *kaip* konstrukcijos kaip analitinis predikatyvų žymėjimo rodiklis. *Acta Linguistica Lithuanica* 56, 73–101.
- Vaičiulytė-Semėnienė, Loreta. 2007b. Depiktyvų semantiniai tipai ir jų morfosintaksinis žymėjimas. *Baltu Filologija* XVI (1/2), 113–131.
- Vaičiulytė-Semėnienė, Loreta. 2010. Konstrukcijų su *būdamas* semantika ir morfosintaksės raiškos polinkiai. *Lietuvių kalba* 4, 1–13. Prieiga internete: <http://www.lietuviukalba.lt/index.php/lietuviu-kalba/article/view/20>.
- Vaičiulytė-Semėnienė, Loreta. 2012a. Prieveiksminiai antriniai predikatyvai. *Baltistica* XLVII (1), 51–72.
- Vaičiulytė-Semėnienė, Loreta. 2012b. Vietos antriniai predikatyvai. *Baltu Filologija* XXI (1), 73–90.
- Vaičiulytė-Semėnienė, Loreta. 2014. Laisvųjų rezultatyvų raiška lietuvių kalboje. *Baltu Filologija* XXIII (1), 105–123.
- Valeckienė, Adelė. 1967. Predikatyvinis pažymynys kaip atskira sakinio dalis. *Lietuvių kalbotyros klausimai* 9, 97–116.
- Winkler, Susanne. 1997. *Focus and Secondary Predication* (Studies in Generative Grammar 43). Berlin: Werner Hildebrand.
- Žukauskaitė, Julija. 1961. *Kaip* vartojimas jungiamuoju žodžiu ir jungtuku. Jonas Kazlauskas, Adelė Laigonaitė, Vincas Urbutis (red.). *Dabartinė lietuvių kalba*. Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 217–278.

Veslava Čižik-Prokaševa
 Lietuvių kalbos institutas
 Bendrinės kalbos tyrimo centras
 P. Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius, Lietuva
 veslava.prokaseva@lki.lt

KOPSAVILKUMS

Sekundārie apstākļu predikatīvi lietuviešu valodā

Veslava ČIŽIK-PROKAŠEVA

Lietuviešu valodā ir izšķirami divi brīvo sekundāro predikatīvu tipi: depiktīvi un sekundārie apstākļu predikatīvi. Tie atšķiras ne tikai ar semantiku, negācijas apjomu, iesaisti teikuma galvenajā predikācijā, bet reizēm arī ar morfosintaksi.

Lietuviešu valodā ir pieci sekundāro apstākļu predikatīvu tipi: laika, cēloņa, pieļāvuma, nosacījuma un nolūka. Visbiežāk tiek lietoti laika (41,4 %) un cēloņa (24,9 %) sekundārie apstākļu predikatīvi, nedaudz retāk pieļāvuma (18 %) un nosacījuma (12,7 %) sekundārie apstākļu predikatīvi, pavisam nedaudz (3 %) ir nolūka sekundāro apstākļu predikatīvu.

Lietuviešu valodā sekundāros apstākļu predikatīvus izsaka ar dažādām vārdšķirām un dažādām konstrukcijām. Visbiežāk tie izteikti ar īpašības vārdiem (21,3 %), lokāmajiem divdabjiem (ciešamās kārtas – 18,8 %, darāmās kārtas – 14,2 %), daļēji lokāmajiem divdabjiem (16,3 %) un lietvārdiem (15,5 %), retāk ar apstākļa vārdiem (8 %) un nelokāmajiem divdabjiem (5,9 %).

Visbiežāk lietotās konstrukcijas sekundāro predikatīvu izteikšanai ir ar vārdiem *kaip* (23,2 %), *būdamas* (22,8 %), *dar* (22,8 %), *ir* (13,9 %) un *net* (11,8 %), reti – ar *be* (3,8 %) un *jau* (1,7 %). Materiālā fiksēti 239 sekundārie apstākļu predikatīvi, kas izteikti ar vārdšķirām, un 237, kas izteikti ar konstrukcijām. Var sacīt, ka abu lietojums ir līdzvērtīgs.

Savukārt depiktīvi, kas izteikti ar vārdšķirām, tiek lietoti trīsreiz biežāk nekā depiktīvi, kas izteikti ar konstrukcijām. Turklāt sekundārie apstākļu predikatīvi, kas būtu izteikti ar skaitļa vārdu vai vietniekvārdu, pētījumā vispār netika fiksēti. Tātad sekundārie apstākļu predikatīvi no depiktīviem atšķiras arī ar savu morfosintaksi.

Noteikts, ka lietuviešu valodā sekundārie apstākļu predikatīvi visbiežāk tiek lietoti pirms izteicēja (modeļi **Ar + AP + T un AP + Ar + T**), kurpretim depiktīvi – pēc izteicēja. Tātad reizēm brīvā sekundārā predikatīva novietojums pirms galvenā predikāta vai pēc var palīdzēt atšķirt depiktīvu no sekundārā apstākļu predikatīva.

SUMMARY

Circumstantial Secondary Predicates in Lithuanian

Veslava ČIŽIK-PROKAŠEVA

There are two types of free non-resultative secondary predicates in Lithuanian: depictives and circumstantials. They differ from each other not only in semantics, the scope of negation, inclusion in the predication of the main sentence, but sometimes in morphosyntax.

There are five types of circumstantials in Lithuanian: time, cause, concession, condition and intention. Circumstantials of time (41,4 %) and cause (24,9 %) are the most often used, circumstantials of concession (18 %) and condition (12,7 %) are used less, circumstantials of intention are the rarest (only 3 %).

In Lithuanian circumstantials are expressed by various parts of speech and various constructions. Most examples were collected with circumstantials expressed by adjectives (21,3 %), participles (passive – 18,8 %, active – 14,2 %), semi-participles (16,3 %) and nouns (15,5 %), less frequently by adverbs (8 %) and gerunds (5,9 %). Circumstantials are mostly expressed by constructions with words as (*kaip*) (23,2 %), *being* (*būdamas*) (22,8 %), *still, yet* (*dar*) (22,8 %), *and* (*ir*) (13,9 %) and *even* (*net*) (11,8 %), constructions with *without* (*be*) (3,8 %) and *already*

(*jau*) (1,7 %) are used rarely. The number of circumstantials expressed by the parts of speech is 239 and expressed by constructions – 237. It can be said that the usage of one and the other is the same. Depictives expressed by the parts of speech are used three times more often than expressed by constructions. Furthermore the circumstantials expressed by numerals or pronouns did not occur. Hence morphosyntactically the circumstantials differ somewhat from the depictives.

It was determined that in Lithuanian circumstantials are mostly used before the predicate (models **Ar** + **AP** + **T** and **AP** + **Ar** + **T**), while depictives are mostly used after the predicate. Furthermore sometimes the usage of a free non-resultative secondary predicate before or after the main predicate may help to distinguish depictives from circumstantials.